

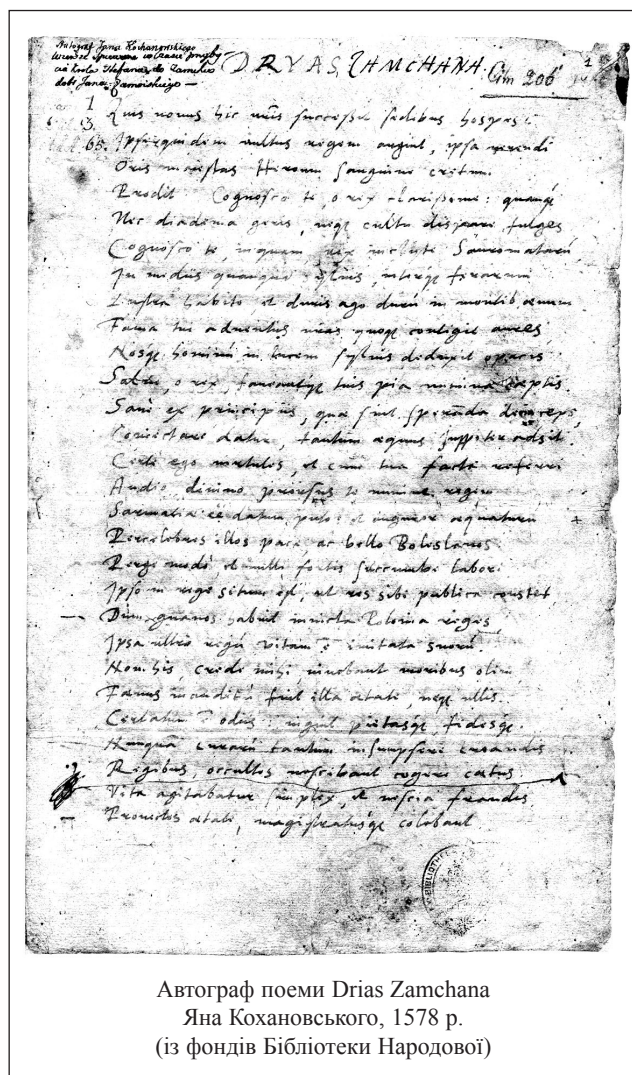
Халіна ТХУЖЕВСЬКА-КАБАТА,

головний редактор «Rocznik Biblioteki Narodowej»,
завідувачка відділу періодичних видань Бібліотеки Народової, доктор

Бібліотека Народова у Варшаві: традиція і сучасність

Польська Бібліотека Народова офіційно була створена в 1928 р. – через десять років після здобуття Польщею незалежності. Проте її традиції корінням сягають епохи Просвітництва, або XVIII ст., коли функціонувала Бібліотека Залуських, що в останній період свого існування стала називатися Бібліотекою Речі Посполитої. Ще давнішими є традиції польської бібліотечної справи. Освічені поляки минулих епох свідомо докладали зусилля, щоб зібрати і зберегти найцінніші документи національної, а також світової думки і культури. Свідчення цього – збережені (частіше усього неповні) значні польські книжкові зібрання: королівські, академічні, родові і патриціанські, а серед них – найстаріша польська університетська книгозбірня, тобто Ягеллонська бібліотека; багата, на жаль, незабаром розпорошена монарша книжкова збірка Сигізмунда Августа середини XVI ст.; бібліотека канцлера Яна Замойського або трохи пізніші збірки гданьських міщан, зібрані в сенатській бібліотеці. Проте через слабкість обраних монархів і з інших причин суспільного характеру не було тоді в Польщі започатковано національної книгозбірні, об'єднаної довкола королівської, бібліотеки династії або значних збірок магнатів. Насичене війнами XVII сторіччя не сприяло комплектуванню великих книжкових збірок, хоча і такі утворилися тоді на польських землях (королівські збірки Вазів, магнатські Доброгоста Красинського, Томаша Чапського), але в неспокійні часи вони зазвичай зазнавали перемішень і здиств, були присвоєні. Польське сторіччя рукописів залишило, проте, після себе інший вид документів – багатотомні дворянські хроніки (sylwy), які є відзеркаленням переконання, що домашні і сімейні традиції варто відзначати нарівні з історичними подіями. Відкрита для читачів у 1847 р. Бібліотека Залуських – перша польська публічна і разом національна бібліотека, котрій історичні події не дали можливості стати найзначнішою і найважливішою бібліотекою в країні і першою національною бібліотекою в Європі – просвітила декілька поколінь поляків XVIII ст., тому є сенс сьогодні збирати і документувати духовну й інтелектуальну національну спадщину. А роз-

грабування її величезного книжкового фонду, вивезеного в Петербург як воєнний трофей після придушення повстання Костюшка, викликало почуття величезної моральної й інтелектуальної втрати і стало символом переслідування польської культури.

Автограф поеми Drias Zamchana
Яна Кохановського, 1578 р.
(із фондів Бібліотеки Народової)

Приватний, але національний характер, що має, бібліотечний фонд братів Залуських, надихав у XIX ст. бібліофілів і патріотів не тільки до збирання сімейних книжкових колекцій, але і запровадження фундаторських ініціатив. Такою була заснована в 1817 р. Юзефом Максиміліаном Оссолінським Публічна бібліотека імені Оссолінських у

Ян Юзеф Филипович. Екслібрис Бібліотеки Залуських.
Мідна гравюра, офорт. Середина XVIII ст.
(із фондів Бібліотеки Народової)

Львові, а також відкрита дванадцять років пізніше, у 1829 р., у спеціально для неї зведеної будівлі в Познані, публічна бібліотека Едварда Рачинського, яка протягом усього періоду поділу Польщі діяла під наданою їй фундатором і висіченою на фронтоні будинку назвою: Бібліотека Рачинських. До публічних і національних традицій бібліотеки Залуських безпосередньо належали дві варшавські бібліотеки, утворені на початку XIX ст.: Товариство друзів науки, засноване в 1811 р., і відкрита 1816 р. в Казімежському палаці публічна бібліотека, із наступного року пов'язана з утворенням того ж року Варшавським університетом і незабаром названа Публічною національною бібліотекою. Долі обох цінних книжкових збірок схожі на долю збірок Залуських: після поразки національного повстання в 1831 р. значна частина їх була вивезена в Петербург.

Ідея публічної національної бібліотеки, розташованої у Варшаві, відродилася перед черговою хвилею національно-визвольного пориву. Спочатку завдяки Костянтинові Свідзінському, який зібрав у 50-х роках XIX ст. розкішну книжкову ко-

лекцію (із багатими збірками українки) для запланованого національного фонду під назвою Польський музей, а потім у 1862 р. була утворена Головна школа, а при ній – Головна бібліотека. Ця академічна бібліотека була покликана об'єднати університетські функції з завданнями центральної бібліотеки Королівства Польського. Поразка січневого повстання і пов'язані з нею політичні репресії, результатом яких була, зокрема, ліквідація Головної школи, на багато років унеможливили схожі культурні ініціативи на всій території Польщі, анексованої Росією, а фонди Головної бібліотеки були влиті в 1871 р. в новоутворену книгозбірню російського університету у Варшаві. Таким чином, найважливішою бібліотекою на польських землях залишалася Ягеллонська бібліотека, одна з найстаріших європейських бібліотек, заснована у Кракові в 1364 р., що у другій половині XIX ст. під керівництвом Кароля Естрайхера переживала черговий період свого розквіту, стаючи тоді дійсно головною національною книгозбирнею.

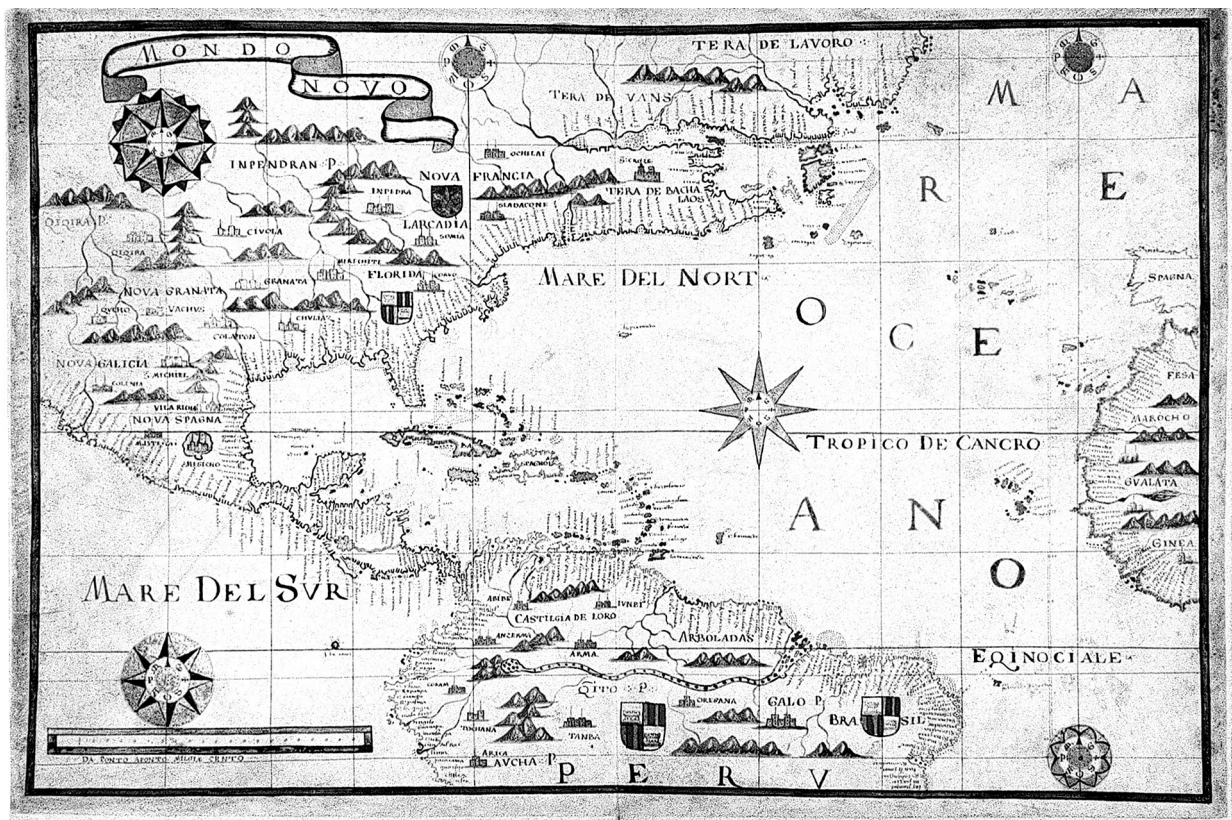
Також поза межами польських земель з'являлися в XIX ст. численні спроби створення національних бібліотечних зібрань. У Франції, головному скупченні польської еміграції після поразки листопадового повстання, у Парижі в 1838 р. була утворена Польська бібліотека, а з 1842 р. існувала також Бібліотека Польської школи на Батигнолі; у Швейцарії збиралися книги і пам'ятки польської культури у створеному в 1870 р. Владиславом Платером Національному польському музеї в Раперсвілі. Польські політики, учені, письменники, які перебували в еміграції (зокрема Юліан Урсин Німцевич, Адам Міцкевич, Юзеф Ігнаці Крашевський, Генрік Гершинський) зібрали цінні приватні книжкові колекції, що потім потрапили в польські бібліотеки або національні збірки.

У країні у перші роки XX ст. було утворено – з ініціативи групи вчених і письменників, серед яких були, зокрема, Стефан Демби, Людвік Кшивіцький, Владислав Смоленський і Стефан Жеромський – Товариство публічної бібліотеки у Варшаві. Ця бібліотека, яка у початковий період свого існування поєднувала завдання головної публічної бібліотеки міста з функціями національної бібліотеки, особливо в галузі бібліографічної діяльності, була створена у Варшаві в 1907 р., а з 1914 р. її постійним місцем перебування є будівля на вул. Кошиковій.

Ідея великої національної бібліотеки – центральної бібліотеки держави, яка є архівом національної писемності, а також національним бібліографіч-

ним, документаційним і науковим центром, що впливає на зміст польської бібліотечної справи – могла, проте, бути реалізованою лише у вільній Польщі. Величезну роль у цьому процесі зіграв Стефан Демби, пізніше перший директор Бібліотеки Народової, створеної Розпорядженням президента Речі Посполитої від 24 лютого 1928 р., тобто після 180 років з моменту урочистого відкриття у Варшаві публічної Бібліотеки Залуських і більше 130 років від часу вивезення її колекцій у Петербург. Трохи раніше, у 1927 р., Бібліотеці Народовій – ще тоді формально не існуючій – було надане право на одержання обов'язкового примірника всіх публікацій, що випускаються в Польщі.

У зачаткований фонд бібліотеки була включена частина збірок Залуських, отриманих завдяки Ризькому договору (1921 р.), що гарантував Польщі повернення культурних цінностей, вивезених у Росію під час поділу Польщі. Цей процес тривав упродовж 1923–1935 рр. У Національне книгосховище були передані також польські вітчизняні й еміграційні збірки, насамперед ті, які у період поділів Польщі формувалися з наміром пожертвувати їх народу після здобуття знову державності: фонди Національного польського музею в Раперсвілі, Бібліотеки польської школи на Батігнолі в

Antonius Millo Geographicae tabulae in charta pergamena.

Рукописний, ілюмінований морехідний атлас, 1583 р. (із фондів Бібліотеки Народової)

Мініатюра, що подає сценку Різдва Христового з *Horae beatae Mariae Virginis ad usum Turonensem* (тобто Молитовника Яна Замойського), найстарішого ілюмінованого видання французького молитовника (часослова). Париж, 1485 р. (із фондів Бібліотеки Народової)

Парижі, дублети Польської бібліотеки в Парижі. До складу національного фонду ввійшли також цінні приватні книжкові зібрання, а серед них багата Горинецька бібліотека князів Поннських, унікальні колекції Юзефа Ігнаці Крашевського, Владислава Стшембоша, а особливо історична Вияновська бібліотека Потоцьких, подарована народу і передана президентом Речі Посполитої Ігнаці Мосіцьким Бібліотеці Народовій разом із устаткуванням бібліотечної зали.

У 1939 р. національні зібрання нараховували понад 700 000 одиниць, у тому числі близько 82 000 стародрукованих видань, 28 000 нотних видань, 72 000 гравюр і малюнків, 11 000 карт і атласів, і, насамперед, близько 24 000 рукописних одиниць, що були найзначнішою і найціннішою в країні колекцією джерел для історії Польщі від початку державності до кінця XIX сторіччя. Незадовго до початку другої світової війни фонд Бібліотеки Народової був одним із найважливіших і багатших у Польщі, але вже незабаром ця книгозбірня розділила трагічну долю всієї національної культури. Крім евакуйованих на початку війни в Канаду деяких найцінніших шедеврів, серед яких були, зок-

рема: Свентокшиські проповіді, Євангеліє Настасії, Псалтир Флоріанський, Службеник Еразма Ціолка й автографи Фридерика Шопена – Бібліотека під час війни безповоротно втратила більшість розкішних колекцій. У вересні 1939 р. майже цілком були знищені раперсвільські і батігнольські збірки, а багато цінних об'єктів і цілих колекцій німці вивезли з Польщі під час окупації. Проте справжньою національною катастрофою була втрата унікальних пам'яток писемності з фондів трьох варшавських бібліотек: Народової, Університетської і майорату Красинських. У 1941 р. німці зібрали цінні стародавні книги в будинку на вул. Окулярник (місцезнаходження Бібліотеки майорату Красинських), який було підпалено в жовтні 1944 р., коли після придушення Варшавського повстання, у супереч до договору про капітуляцію, спеціальні бранд-команди знищували місто. Згоріло тоді майже 80 000 стародрукованих видань, у тому числі більшість цінних полоніків XVI–XVIII ст., 26 000 рукописів, 2500 інкунабулів, 100 000 малюнків і гравюр, 50 000 нот і матеріалів, присвячених театру, цінні картографічні збірки, а також частина каталогів та інвентарів. Це була одна з найтяжчих втрат в історії польської і світової культури.

Бібліотека Народова упродовж останніх восьми десятиріч років є центральною бібліотекою держави, а її основні функції і завдання визначаються законодавчими актами вищого рангу. Діапазон її обов'язків окреслено в Законі про бібліотеки 1997 р. Бібліотека Народова – це архів польської писемності, національний бібліографічний центр, наукова і видавнича установа, а заодно найзначніша в країні наукова і публічна бібліотека. Численні обов'язки стосовно польської книги, бібліотечної справи, наукових і культурних кіл впливають на те, що вона є одним із найважливіших національних культурних установ.

Бібліотека Народова займається комплектуванням, реєстрацією, опрацюванням, збереженням і архівуванням, а також охороною і наданням у користування суспільству всіх документів, у яких були закріплені колись і закріплюються надалі за допомогою різноманітних технологій давні і сучасні, духовні й інтелектуальні досягнення поляків та інших національностей і етносів, які мешкають на території польської держави. Крім друкованих видань і рукописів, це – іконографічні, картографічні, музичні, аудіовізуальні, а останні десять років – електронні видання. Наприкінці 2005 р. фонди Бібліотеки Народової становили

понад 8 173 270 одиниць, у тому числі 26 466 одиниць рукописів, 161 616 стародрукованих томів, 113 878 картографічних одиниць, 116 112 одиниць нотних видань, 476 712 гравюр, малюнків, фотографій і листівок, 78 828 звукових і аудіовізуальних документів, 2 088 752 одиниці документів громадського життя, 241 518 мікроформ, 8 221 електронних документів. Книжковий фонд (із 1801 р.) становить 2 362 014 томів, а періодичних видань (також із 1801 р.) – 818 811 одиниць.

Найціннішою історичною частиною книжкових збірок є, насамперед, старі унікальні документи польської та європейської писемності, а також збережені у фрагментах історичні бібліотечні колекції. Зберігаються також інші цінні об'єкти, що походять із колишніх зібрань Залуських, Замойських, Красинських, Потоцьких, Тарновських і багатьох інших приватних та інституційних книжкових зібрань. Ці історичні фонди, розграбовані в силу історичних обставин, особливо під час другої світової війни, надалі збагачуються завдяки переданим дарункам і депозитам, а також систематичним, у міру фінансових можливостей, закупівлям цінних бібліотечних об'єктів, як давніх, так і сучасних, які з'являються на букіністичному ринку.

Неоціненне значення, часто унікальне, мають спеціальні колекції, особливо рукописів і стародрукованих видань. У Бібліотеці Народовій сьогодні зберігаються найдавніші рукописи польською мовою: Свентокшиські проповіді (середина XIV ст.), Псалтир Флоріанський (кінець XIV ст.), Міркування Перемишльські (XV ст.). До найцінніших пам'яток європейської писемності, крім Testamentum novum (VIII ст.), найстарішого рукопису в колекції Бібліотеки, належать розкішно ілюміновані рукописні кодекси: написаний золотом на пурпурі Сакраментаж Тинецький (бл. 1060–1070 pp.), Кодекс Супраський (XI ст.), одна із найдавніших пам'яток церковнослов'янської мови, Псалтир Вілянський (бл. середини XIII ст.), чотирнадцятого сторіччя Roman de la Rose, Calendarium Parisiense і Revelationes sanctae Birgittae (бл. 1375–1377 pp.), також Legenda aurea (бл. 1480 р.) і Cosmographia – одна з більш ранніх копій (1467 р.) «Географії» Птолемея.

Творами польських скрипторів є, зокрема, Службник Еразма Цюлка (бл. 1515–1518 pp.) і Яна Длугоша Каталог гнезненських архієпископів (1531–1535 pp.) із мініатюрами Станіслава Самостшельника, видатного польського художника-ілюмінатора. Серед польських рукописів є найстаріші збережені документи в галузі польського права:

статути Казімежа Великого, Владислава Ягелло й інших польських королів, а також найдавніші пам'ятки середньовічної історіографії: Давній свентокшиський щорічник (перша пол. XII ст.), два з трьох збережених до сьогодні свідчення Літопису Галла Аноніма, Літопис Вінценти Кадлубека, Літопис Янка з Чарнкова, чотири копії «Annales incliti Regni Poloniae» Яна Длугоша, а серед них найбільше цінувався Кодекс Свентокшиський кінця XV ст. Велику цінність мають також інші рукописні історичні джерела: документи міського і церковного права, давньопольські miscellanea, кирилична писемність, офіційна і приватна кореспонденція.

У рукописних фондах Бібліотеки Народової окреме місце посідають колекції автографів і найважливіших літературних і наукових копій. Серед них є і найстаріші свідчення літописців, і сучасніші записи: починаючи з автографа вірша Яна Кохановського 1578 р., і ще більш ранніх автографів Анджея Кшицького і Яна Дантишека, через рукописи XVII ст. Вацлава Потоцького, Анджея і Збігнева Морштинов, Веспаз'яна Коховського, збірки кореспонденції і дипломатичних нот Готфріда

Зібрання Віляновської бібліотеки
в Палаці Речі Посполитої

Вільгельма Лейбніца, записки XVIII ст. обох братів Залуських, Ігнаци Красицького, Кастаня Угорського, аж до багатства автографів і літературних документів XIX і XX ст.

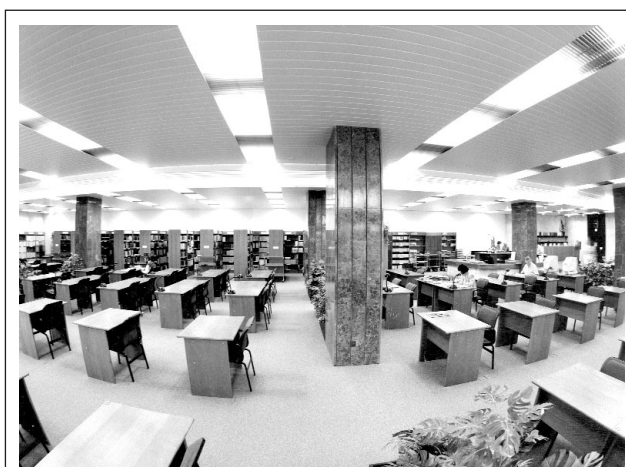
Також значним є зібрання стародрукованих видань, які зберігаються в Бібліотеці Народовій: починаючи з інкунабулів і книг XVI ст. відомих польських видавництв Галлера, Ветора і Янушовського, закінчуючи публікаціями XVIII ст. Гроля і Дуфоура. До найцінніших старих видань – крім *Ioannesa de Turrecrematy Explanatio in Psalterium*, одного з найбільш ранніх друків, який з'явився на польських землях (бл. 1475 р.) – належать чудово прикрашені інкунабули: французькі *Horae beatae Mariae Virginis ad usum Turonensem* (1485/1486), кирилівська *Тріодь Цвітна* (до 1491 р.), італійська *Sforziada* (1490 р.); ранні книги польською мовою: Яна Ласького «*Commune [...] Poloniae Regni privilegium*» (J. Haller 1506 р.); перші переклади Біблії – Леополіта 1561 р. і Брестської 1563 р.; складаний Канціонал Замойський із 58 текстами пісень, до більшості з яких подано нотний запис (1558 р., 1561 р.). До них належать також перші, іноді унікальні, видання важливих творів польської літератури Ренесансу: «Коротка бесіда між трьома особами Паном, Війтом і Плебаном» Миколая Рея, твори Яна Кохановського, а також краківські і базельські видання «Про виправлення держави» Анджея Фріча Моджевського.

У фондах Бібліотеки Народової знаходяться важливі картографічні твори. Серед декількох сот атласів, виданих до 1800 р., особливої уваги заслуговують примірники «Географії» Птолемея (уже згаданого рукопису 60-х років XV ст. і ранні друкарські видання 1486 р., 1513 р., страсбурзькі видання 1522 р.), рукописний «Атлас старого сві-

ту» Ангело Фредуччі XVI ст. і XVIII ст. «Atlas Maior» Фредерика де Віта. Серед старих карт Польщі виділяються: чотири кольорові гравюри, на яких зображені «Плани шахти і міста Величка» (середина XVII ст.), видруковані на шовку «*Carte generale et nouvelle de toute la Pologne [...]*» Бартоломея Фоліно з 1770 р. і рукописна кольорова «План частини ріки Двіни», виконана Каролем Сераковським близько 1774–1778 рр. До цінних картографічних видань належать також підпільні друки, в основному топографічні карти часів другої світової війни.

Багаті фонди гравюр і малюнків, які зберігаються в Бібліотеці Народовій, найчастіше походять із найзначніших, уже згадуваних історичних бібліотечних колекцій. Творчість польських художників і тих, які працювали в Польщі, представляють роботи Яна Зярнко, Яна Хризостома Прошовського, Зигмунта Фогеля, Яна Павла Норбліна, Олександра Орловського, Ципріана Норвіда, Артура Гротгера, Юзефа Хелмонського, Яна Матейко, Станіслава Виспянського. Серед робіт іноземних художників звертають на себе увагу архітектурні проекти Франческо Бартоломео Растреллі і Вінченцо Бренни. Не тільки художні, але і документаційні переваги мають свій вплив на значимість зібраних у Бібліотеці фотографій – від окремих дагеротипів, феротипів і талботипів до повних колекцій, як наприклад, спадщина Мечислава Орловича. Подібну цінність мають великі зібрання листівок, особливо пов'язаних зі східними прикордонними областями, а також одна з найбільших у країні збірок екслібрисів.

Важливе місце у фондах Бібліотеки Народової займають музичні документи. До найбільш ранніх

Читальний зал у будинку Бібліотеки Народової
на Мокотовському полі

рукописних записів належить кодекс Крас. 52, цінний для історії польської музики тому, що вміщує польську поліфонічну музику XV ст.; незвичайним об'єктом є органна табулятура 1528 р., записана на дощці, знайдений в 1968 р. в обшивці палітурки рукописного ілюмінованого Службника (1528 р.), що зберігається в збірках Бібліотеки Народової. Велике значення має одна з найбільш комплектних у Польщі колекція нотних записів. Особливо цінною є колекція рукописів Фридерика Шопена, серед яких – цикл 24 Прелюдій. У музичних фондах зберігаються також автографи інших польських композиторів, зокрема: Юзефа Ельснера, Войцеха Совінського, Кароля Шимановського, Вітолда Лютославського, Гражини Бацевіч.

Окремі збірки становлять звукові документи. Найстаріші з них: унікальні фонографічні циліндри зі студії Беттіні, ролики для піанолі або перші грамофонні платівки – кінця XIX і початку XX ст. Сучасні фонди містять у тому числі новітні записи на компактних дисках.

У Бібліотеці Народовій знаходиться найбільша в країні заснована 1950 р. колекція мікрофільмів, що нараховує понад 218 000 одиниць. У цій формі Бібліотека, з роками усе частіше і частіше, надає в користування суспільству як власні колекції, так і документи з фондів інших бібліотек. Незважаючи на популярніші сьогодні електронні копії, мікрофільмування надалі є найчастіше застосовуваним засобом захисту оригіналів від знищення. Це дає змогу надати в замінній формі навіть найбільш рідкісні і цінні документи, які охороняються, дає можливість відтворення і комплектування на плівці окремих творів і колекцій. У фондах мікрофільмів Бібліотеки Народової особливу цінність має колекція понад 4000 назв зібраних на мікрофільмах польських періодичних видань: від газет-листівок XVII ст. до хронік XX ст., одиничні примірники яких, розшукані у фондах різних бібліотек і мікрофільмовані, складають повний документ, що дає можливість їхнього усебічного використання і наукового опрацювання. Останнім часом почалося систематичне упорядкування цифрових копій – як із метою забезпечення обраних об'єктів, так і надання доступу до них через інтернет.

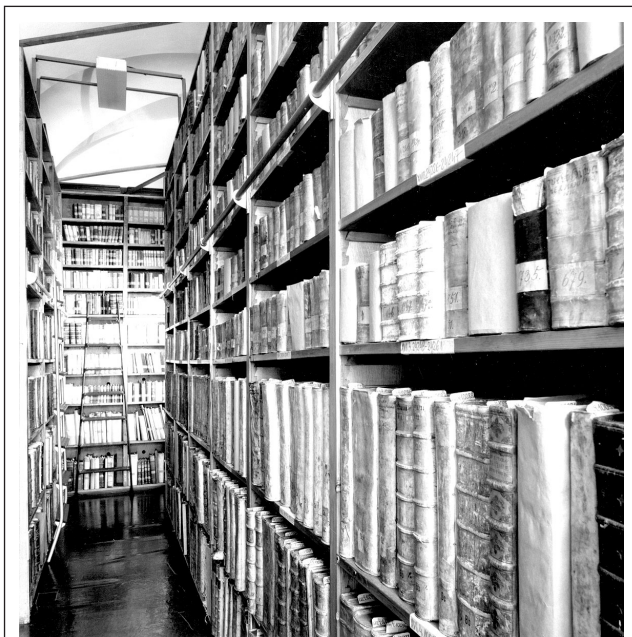
На збереження національного бібліотечного фонду на цілісність колекцій і навіть окремих примірників, крім звичайного впливу часу, негативно впливали й історичні події. У реставраційних майстернях Бібліотеки Народової постраждалим історичним документам повертається їхній минулий блиск. Консервуються і реставруються всі типи

Зали каталогів у новому будинку Бібліотеки Народової на Мокотовському полі

зібрання на пергаменті і папері: рукописи, стародруковані книги, листівки, малюнки, карти, плакати, музичні видання, фотографії. Це складний і копіткий процес, тому що кожна книга і лист паперу або пергаменту потребують спеціальних процедур, але спочатку ці документи повинні пройти мікробіологічні і хімічні дослідження. Крім дезінфекції і дезінсекції, найчастіше застосовуваними захисними діями є: нейтралізація паперу і підкріплення його структури, відновлення аркушів книги методом підкріплення їх паперовою масою, видалення забруднення і відновлення ослаблених фрагментів реставрованого об'єкта. З великою акуратністю відновлюються також цінні палітурки і зшитки корінців книг, відповідно до їхньої справжньої конструкції і зі збереженням типових для епохи (а навіть конкретної палітурної майстерні) рис. Створюється також ретельна фотографічна документація і текстові описування стану збереження – перед і після процедури – всіх історичних реставрованих об'єктів.

Вже багато років проблемою Бібліотеки Народової, як і всіх бібліотек у світі, насамперед є процес старіння новіших документів XIX і XX ст., що пов'язано із застосовуваною з тридцятих років минулого сторіччя технологією виробництва паперу. Темпи цього процесу, пов'язаного з надмірним окислюванням паперу, а особливо величезна кількість охоплених ним фондів, змушують шукати рішень у промисловому масштабі, що дає можливість нейтралізації надлишкової кислотності і консервації об'єктів, які знаходяться під загрозою знищення. У зв'язку з цим Бібліотека Народова дедалі більше уваги приділяє проблемам охорони і консервації не тільки найстаріших фондів, але і

Книгосховище стародрукованих видань
у Палаці Речі Посполитої

більш близьких сучасності; уже багато років вона виконує функцію координатора загальнопольського Багаторічного урядового проекту «Кислотний папір».

Копіткі і трудомісткі консерваторські роботи щодня підтримуються різноманітними профілактичними заходами. Фонди систематично піддаються дезінфекції, у всіх книгосховищах у поточному порядку контролюється температура і вологість повітря, а також мікробіологічна чистота. Останніми роками, завдяки кондиціонованим приміщенням книгосховища в новому будинку, значно поліпшилися умови збереження фондів у Бібліотеці Народовій, а встановлення сучасного устаткування біологічно-хімічної лабораторії і технологічної лінії масової нейтралізації аркушів паперу дало можливість масштабніше починати охоронні і рятувальні дії щодо фондів.

Статус Бібліотеки Народової з 1927 р. – тобто ще до її офіційного утворення – право на обов'язковий примірник усіх видів публікацій, які випускаються в Польщі. У силу закону 1996 р., Бібліотека Народова одержує нині, крім книг і періодики, також ноти, карти й атласи, аудіовізуальні та електронні документи, здійснені шрифтом Брайля, а також документів громадського життя. Завдяки цьому БН може виконувати зобов'язання національного бібліографічного центру, а водночас загальнопольського центру інформації про бібліотечні документи. До складу сучасної польської національної бібліографії входить офіційний перелік

друкованих видань, що виходить щотижня під заголовком «Бібліографічний покажчик», річна реєстрація періодики і серійних видань, тобто «Бібліографія періодичних видань», а також місячний перелік статей, виданих у культурних і наукових часописах, а також в обраних щотижневиках і щоденних газетах. Національна бібліографічна реєстрація охоплює також закордонну полоніку, тобто усі видання, опубліковані за кордоном польською мовою або тих, які стосуються Польщі. У Бібліотеці Народовій створюється також ретроспективна національна бібліографія 1901–1939 рр., ведеться стандартизаційна діяльність, проводяться роботи над центральними каталогами різноманітного типу документів. Багато років функціонує Національний центр міжнародної системи даних серійних видань ISDS, Національне бюро ISBN і національне агентство ISMN – установа, відповідальна за присвоєння стандартних номерів польським періодичним і серійним виданням, книгам і нотним виданням.

Бібліотека Народова є найбільшою науковою і публічною бібліотекою в країні. Щороку її відвідує 200 000 читачів, яким надається близько 800 000 томів в одинадцятьох читальних залах. Читачі БН, вітчизняні і закордонні, користуються традиційними і комп'ютерними каталогами, бібліографією і базами даних, створюваних у системах MAK і INNOPAC, доступних у приміщенні Бібліотеки, а також через інтернет-сайт: www.bn.org.pl. Вони можуть також розраховувати на допомогу персоналу, який обслуговує каталоги й Інформаторій – спеціалізований бібліотечний підрозділ, завданням якого є інформаційне обслуговування читачів безпосередньо телефоном чи електронною поштою.

Бібліотека Народова як центральна книгозбірня держави і національний бібліографічний центр представляє польську бібліотечну справу за кордоном. Вона є членом найважливіших міжнародних бібліотечних організацій, таких як IFLA, CENL, LIBER, бере участь у конференціях, організованих із метою обміну інформацією і фаховим удосконаленням, у зустрічах, які впливають на професійну діяльність бібліотек, таких як: щорічне засідання Комісії зі стандартизації ISO/TC46. БН співпрацює з багатьма національними і науковими бібліотеками у світі, особливо з тими, у фондах яких знаходяться полоніки. Особливо близькі контакти зв'язують її з польськими еміграційними бібліотеками, яким вона професійно допомагає при опрацюванні фондів і їх захисті.

Бібліотека Народова – одна з найважливіших інституцій національної культури, а через своєрідність функцій, характер фондів, їхній інтердисциплінарний й інтелектуальний потенціал – ймовірно навіть найзначніша. Це накладає на неї особливі обов'язки як перед цими фондами, так і перед суспільством. Обов'язок БН – не тільки найбільше піклування про збереження фондів, що документують багатівікові і сучасні інтелектуальні досягнення поляків та інших народів, у своїх книгосховищах, майстернях і читальних залах. Настільки ж важливою є участь установи такого рівня в поточному інтелектуальному і культурному житті суспільства. І тому БН включається в польські і міжнародні дослідницькі і культурні заходи, особливо пов'язані з бібліотечною справою, захистом і консервацією фондів, культурою читання, писемністю і видавничою діяльністю. Наукова активність БН виявляється в реалізації різноманітної дослідницької й інформаційної проблематики, організації наукових збірок, сесій і конференцій, участі в національних і закордонних сесіях і симпозіумах, в активному міжбібліотечному співробітництві (у країні і за кордоном). Результати дослідницьких робіт, а також інформаційної і популяризаторської діяльності відображаються в численних виданнях і на сторінках часописів БН – наукового «Щорічника Бібліотеки Народової», науково-популярного «Інформаційного бюлетеня Бібліотеки Народової» і «Polish Libraries Today», часописі, який подає проблеми сучасної польської бібліотечної справи закордонному читачеві англійською мовою. Багато років інформаційні і популяризаторські функції виконує також інтернет-сайт БН.

Бібліотека Народова популяризує свої фонди і дослідницькі досягнення також на виставках, показах і зустрічах. Завдяки виставковій діяльності можуть бути подані як цінні історичні збірки, так і ідея національної бібліотечної справи, відкритої для сучасної, вільної від ксенофобії і всякого роду

упереджень. Видавництво Бібліотеки Народової готує видання і друкує їх у власній друкарні, поширює і рекламує всі публікації БН, які переважно є результатом проведених тут наукових робіт. Послідовно піклується про цікаву і різноманітну пропозицію й дедалі вищий видавничий рівень своєї продукції, оновлює й удосконалює видавничий профіль БН, тим самим збагачуючи її електронними публікаціями. За обсягом і рівнем видання видавництво Бібліотеки Народової можна порівнювати з серйозними видавничими фірмами. Його видавничі пропозиції представлені на інтернет-сайті БН і на книжковому порталі www.ksiazka.net.pl.

Головна будівля Бібліотеки Народової – перший власний будинок, збудований у 1978–1992 рр. – розташована в центрі Варшави. Весь комплекс складається з декількох об'єктів, сполучених між собою коридорними переходами і внутрішніми садами. Тут зберігаються книги і документи XIX і XX ст., а також деяка частина спеціалізованих фондів (картографічні, музичні й аудіовізуальні колекції). Поряд із книгосховищем знаходяться практично всі читальні зали, реставраційні майстерні, відповідні категорії зібрань, а також тут надаються послуги читачам. В історичному, спорудженому в XVII ст. Палаці Красинських, званому також Палацом Речі Посполитої, розміщуються спеціалізовані фонди Бібліотеки Народової: рукописи, стародруковані видання й іконографічні колекції.

Головна будівля Бібліотеки Народової – найбільша бібліотечна споруда у Польщі (загальна площа займає майже 70 000 м²). Незважаючи на це книгосховище, спроектоване в 60-ті роки минулого сторіччя на 5 000 000 томів, уже майже заповнене (щороку фонди БН збільшуються на понад 120 000 од.), а резерв у книгосховищі незабаром буде вичерпаний. Тому з 2001 р. тривають проектні і підготовчі роботи, пов'язані з необхідним розширенням приміщень Бібліотеки Народової.